

แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การสำรวจสภาพการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดน่านในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ

1. ความหมายของหลักสูตร
2. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
3. เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
5. ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
6. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ
7. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
8. บทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของหลักสูตร

ในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายนั้น หลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ
เป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดจุดหมายปลายทาง เนื้อหาสาระ การจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางดังกล่าว ได้มีนักการศึกษา
หลายท่านให้ความหมายของคำว่า "หลักสูตร" ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

กรมวิชาการ (2521) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งประสบการณ์ในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ เจตคติ และทักษะที่สำคัญแก่ชีวิต

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2527) กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรว่า โดยทั่วไปอาจมีความหมายอย่างน้อย 2 ลักษณะ คือ ความหมายในวงแคบ และความหมายในวงกว้าง

ความหมายในวงแคบ หลักสูตร หมายถึง รายวิชาและเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้นักเรียนแต่ละชั้นที่จะต้องเรียนอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด

ความหมายในวงกว้าง หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ มีลักษณะเกิดเจตคติที่ดี อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ความหมายในวงกว้างนี้ ครอบคลุมไปถึง 4 หัวข้อต่อไปนี้ คือ

1. เอกสารหลักสูตร
2. กระบวนการเทคนิควิธีสอนของครู
3. กระบวนการเรียนของนักเรียน
4. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

บุญมี เพรยอศ (2531) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง มวลความรู้และประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งในและนอกโรงเรียน

โบซอง (Beauchamp, 1975) อ้างถึงในทัศนีย์ ศุภเมธี ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง เอกสารที่เป็นทางการที่กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่เอกสาร แนวทางการจัดการศึกษาแต่ละระดับ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชา ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา จุดหมาย

โครงสร้าง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เด็กเรียนได้เรียนรู้ มีทักษะและเจตคติที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากความหมายของหลักสูตรข้างต้นชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดการศึกษาของคนในชาติให้เป็นมาตรฐานและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแม่บทในการจัดการศึกษาของชาติ

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด ทั้งนี้เพราะหลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ และการพัฒนาหลักสูตรนั้น ควรให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย ซึ่ง โบซอง (George & Beauchamp, 1981) อ้างถึงใน สังค อุทรานันท์ (2527) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีว่า อาณาเขต (Area) ที่เหมาะสมของหลักสูตรนั้น จะอยู่ที่โรงเรียนแต่ละแห่ง ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนแต่ละแห่งนั้นมักจะมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน และนอกจากนี้ยังสามารถเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้โดยสะดวกอีกด้วย

ส่วนในด้านนักการศึกษาของไทยได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้หลาย ๆ ทศนะ เช่น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ได้กล่าวว่าหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ การนำหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน สาระการเรียนสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น และสุมิตร คุณานุภกร (2523) ได้กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง การจัดทำประมวลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอน ซึ่งเป็นเอกสารหลักสูตรและ

การพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ ได้แก่ หน่วยงานระดับโรงเรียน ซึ่งสามารถขยายและปรับหลักสูตรระดับชาติ โดยการจัดทำโครงการสอนที่ขยายและปรับให้ละเอียดยิ่งขึ้น และมีการจัดทำบันทึกการสอน ซึ่งมีรายละเอียดเน้นการตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ส่วน กาญจนา คุรุรักษ์ (2535) ได้กล่าวว่าคำว่าท้องถิ่นที่มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร คือ โรงเรียน ซึ่งเป็นสถานที่นำหลักสูตรไปใช้โดยตรง ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ควรเริ่มจากการศึกษาหลักสูตรแม่บท แล้วนำมาจัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสามารถ ความสนใจ และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ในด้านการขยายหลักสูตรระดับชาติให้มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น จึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง ซึ่งเป็นหลักสูตรแม่บทได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นซึ่งได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นได้ ซึ่งหมายถึงการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นนั่นเอง และนอกจากนี้หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้กล่าวถึงการ พัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่า เป็น ลักษณะของการปรับและเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาวิธีการสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม และจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นนั้นสามารถทำได้ทันที โดยไม่ต้องขออนุญาตกรมวิชาการ นอกจากนี้หลักสูตรระดับท้องถิ่นยังหมายถึง รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำไปประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคมให้ดียิ่งขึ้น หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร แกนกลางหรือ หลักสูตรแม่บทนั่นเอง

ดังนั้นการปรับหลักสูตรแม่บท หรือหลักสูตรระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น เขตการศึกษา จังหวัด โรงเรียน และระดับชั้นเรียนสามารถปรับ ขยาย สร้าง เพิ่มเติม กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ เนื้อหา สารระ ให้สอดคล้องกับท้องถิ่นให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในการที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรแม่บทได้กำหนดไว้

เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ผ่านมา หลักสูตรอันเป็นเครื่องมือที่ใช้กำหนดทิศทางของการจัดการศึกษานั้นมีลักษณะกว้าง นักเรียนได้ เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพสังคม เศรษฐกิจของท้องถิ่นตนเองน้อย และตรงกันข้ามนักเรียนต้องเรียนรู้เรื่องไกลตัว ทำให้นักเรียนไม่รู้จักตนเอง และไม่เข้าใจชีวิต ตลอดจนมีความรู้สึกที่ติดอสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบข้างค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพที่ดีได้ ดังนั้นการปรับและขยายหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

สังต์ อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาหลักสูตรได้มากที่สุด ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้คือ

1. ตามหลักการของหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ โดยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ ก็ย่อมสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากที่สุด

2. ในการพัฒนาหลักสูตรได้มีการยอมรับความสำคัญของผู้ใช้ และให้ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ในทางปฏิบัติหากหลักสูตรได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในระดับชุมชนที่ไม่กว้างขวางมากนักก็ย่อมสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้

รัตนะ บัวสนธ์ (2531) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับประถมศึกษาว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในฐานะผู้ให้และผู้รับจะต้องพึงตระหนัก ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นพื้นฐานในการสร้างคนให้มีคุณภาพและเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศ การจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นชุมชนนั้น ๆ ซึ่งผู้รู้ถึงสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นใดก็ตาม ก็คือ บุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ นั่นเอง ดังนั้นภาระหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรจึงควรเป็นของบุคคลดังกล่าว

สุมิตร คุณานุกร (2533) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลและความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นพอสรุปได้ดังนี้ หลักสูตรระดับชาติมีลักษณะกว้าง การกำหนดจุดมุ่งหมายออกมาเป็นค่านิยมทางการศึกษามากกว่าที่จะออกมาเป็นแนวปฏิบัติในการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ส่วนเนื้อหาสาระจะกำหนดไว้เป็นประเด็นใหญ่ ๆ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้พัฒนาหลักสูตรระดับชาติ ไม่อาจประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระของความรู้และสภาพของชุมชนหรือท้องถิ่นแต่ละแห่งมาไว้ในหลักสูตรได้ทั้งหมด ดังนั้นหลักสูตรระดับชาติจึงให้ผู้ใช้ในระดับต่าง ๆ นำไปขยายและปรับให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โรงเรียนและชั้นเรียน

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและปัญหาของท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ

จะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สามารถนำหลักสูตรนั้นไปใช้ปฏิบัติจริงได้ แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ต้องใช้หลักสูตรที่พัฒนามาจากส่วนกลาง และบังคับใช้เหมือนกันทั่วประเทศ ดังนั้นหลักสูตรควรจะได้รับ การปรับให้เข้ากับสภาพและความต้องการของสังคมในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ดี เพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กล่าวโดยสรุปแล้วเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นนั้นมีดังนี้

1. เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ
2. เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตร มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
3. เป็นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น
4. หลักสูตรแม่บทมีลักษณะกว้างทั้งด้านเนื้อหาสาระ จุดมุ่งหมาย และกิจกรรม แต่ก็ยังไม่สามารถประมวลสาระของความรู้ ของสภาพท้องถิ่นให้ละเอียดทั้งหมดได้ ท้องถิ่นจึงควรดำเนินการปรับหรือขยายให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นได้
5. เป็นการพัฒนาหลักสูตรแม่บท ให้เอื้ออำนวยต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาขยายหรือปรับให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งอาจดำเนินการในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ หรือระดับโรงเรียน สำหรับกระบวนการในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นนั้น อาจดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน ซึ่ง สังก อุทรานันท์ (2527) ได้เสนอขั้นตอนไว้ดังนี้คือ

1. จัดตั้งคณะทำงาน
2. ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน
3. กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น
4. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพท้องถิ่น
5. ดำเนินการคัดเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง และ/หรือจัดสร้าง

กระบวนการวิชาชั้นใหม่

6. ดำเนินการใช้หลักสูตร
7. ประเมินผลการใช้หลักสูตร
8. ทำการปรับปรุงแก้ไข

สมิตร คุณานุกร (2523) ได้เสนอกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไว้

ดังนี้ คือ

1. จัดตั้งคณะกรรมการ
2. จัดตั้งคณะอนุกรรมการ
3. การศึกษาและวิจัย เนื้อหาข้อมูล
 - 3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรระดับชาติ
 - 3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนในแต่ละเขตการศึกษา
 - 3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่าง ๆ ของประมวลการสอนที่เกิดขึ้นมาแล้ว
ในอดีต
 - 3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนแต่ละเขตการศึกษา
4. การกำหนดข้อตกลงเบื้องต้น
5. การประชุมเพื่อดำเนินการ

บุญมี เพรยอด (2531) ได้เสนอกระบวนการและวิธีการพัฒนาหลักสูตรระดับ
ท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงาน
2. การจัดตั้งคณะอนุกรรมการในแต่ละกลุ่มวิชา
3. ศึกษาและวิจัยข้อมูล ได้แก่
 - 3.1 ลักษณะหลักสูตรระดับชาติ
 - 3.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของชุมชนในเขต
 - 3.3 ข้อบกพร่องของแผนการสอนที่ผ่านมา
 - 3.4 ปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนแต่ละ เขตการศึกษา
4. การกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นในการปฏิบัติงานร่วมกัน
5. การดำเนินขบวนการกลุ่ม โดยมีวิธีดังนี้
 - 5.1 การสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่มก่อนลงมือปฏิบัติงาน
 - 5.2 การเตรียมวาระการประชุม
 - 5.3 การส่งเสริมความคิดและการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน
 - 5.4 การจัดหาอุปกรณ์

กรมวิชาการ (2533) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้คือ

1. การศึกษา สํารวจ เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอเทศของท้องถิ่น เพื่อการศึกษา
 - 1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ
 - 1.2 ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - 1.3 ทรัพยากรมนุษย์
 - 1.4 สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น
 - 1.5 แผนพัฒนาท้องถิ่น
 - 1.6 สภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในด้านครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

- 1.7 สภาพปัญหาและความต้องการ และสภาพทั่วไปของนักเรียน ผู้ปกครอง
ประชาชน ฯลฯ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลสนเทศเพื่อการศึกษา สำหรับนำผลมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะ
ในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น
 - 2.1 ความสำคัญของรายวิชาหรือเนื้อหาสาระนั้น ๆ
 - 2.1.1 ปัญหา ความต้องการ
 - 2.1.2 แผนพัฒนาท้องถิ่น
 - 2.1.3 แนวโน้มความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ และ
สังคม
 - 2.2 ปัจจัยด้านการสนับสนุน
 - 2.2.1 ทรัพยากรธรรมชาติ
 - 2.2.2 ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - 2.2.3 ทรัพยากรมนุษย์
 - 2.2.4 สภาพการจัดการศึกษา ด้านบุคลากรทางการศึกษา
3. การกำหนดความเหมาะสมกับนักเรียน
 - 3.1 วัตถุประสงค์
 - 3.2 วัยของนักเรียน
 - 3.3 ความยากง่าย
 - 3.4 ความมากน้อยของเนื้อหา
 - 3.5 ความจำเป็น ความต้องการ ความถนัด และความสามารถของนักเรียน
 - 3.6 ความต้องการของผู้ปกครอง ท้องถิ่น ชชาติ และบ้านเมือง
4. การกำหนดความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน
 - 4.1 ลำดับความต่อเนื่องกับรายวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่มวิชาเดียวกัน
 - 4.2 ความสอดคล้อง ความสัมพันธ์กับรายวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่ม
วิชาชีพ

- 4.3 ลำดับความต่อเนื่องกับรายวิชา หรือเนื้อหาสาระในชั้นต้น
- 4.4 ลำดับความต่อเนื่องและความเป็นพื้นฐานสำหรับรายวิชา หรือเนื้อหาสาระในชั้นที่สูงขึ้นไป
- 4.5 น้ำหนัก ความสำคัญ คุณค่า ความยากง่าย และปริมาณ
5. การกำหนดความคิดรวบยอด หรือความคิดหลัก หรือผลรวมที่นักเรียนจะได้รับเมื่อเขียนรายวิชา หรือเนื้อหาสาระนั้นแล้ว
6. การร่างรายวิชา "รายวิชา..." หรือ "เรื่องและเนื้อหาสาระ"
 - 6.1 แนวทางกระบวนการเรียนการสอน
 - 6.2 เนื้อหาสาระ
 - 6.3 วัตถุประสงค์เฉพาะของรายวิชา
 - 6.4 รหัสประจำรายวิชา ในกลุ่มวิชา
7. การวิเคราะห์ ทบทวน ร่าง "รายวิชา..." หรือ "เรื่องและเนื้อหาสาระ"
8. การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในกระบวนการเรียนการสอนรายวิชานั้น ๆ
 - 8.1 ครู อาจารย์ ผู้สอน
 - 8.2 วิทยาการภายนอก
 - 8.3 สถานที่ประกอบการ
 - 8.4 อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้
 - 8.5 เวลา
 - 8.6 สภาพแวดล้อม ข้ออุปสรรค ข้อจำกัด ปัจจัยสนับสนุนส่งเสริม
9. การคำนึงถึงและการจัดสร้างปัจจัย องค์ประกอบเกื้อหนุนกระบวนการสอนรายวิชาชั้น
 - 9.1 หนังสือเรียน สื่อ แนวการสอน
 - 9.2 เทคนิคการสอน กระบวนการเรียน
 - 9.3 การแนะแนว

- 9.4 การวิจัย
- 9.5 การวัดผล
- 9.6 ข้อมูล ข้อเสนอเสริม
- 9.7 การนิเทศ

10. การนำ "ร่างรายวิชา..." หรือ "เรื่องและเนื้อหาสาระ" ไปทดสอบทดลอง หรือนำร่างเพื่อการปรับปรุง พัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ของเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอขั้นตอน การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ดังนี้คือ

1. การจัดระบบข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดความต้องการ จำเป็นของท้องถิ่น
3. การกำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์การเรียนรู้
4. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา หรือ เนื้อหากิจกรรม
5. การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู และสื่อ
6. การปรับปรุงและพัฒนา

จากแนวคิดของนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา เกี่ยวกับกระบวนการ ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร ระดับท้องถิ่น อาจดำเนินการเป็นขั้นตอนได้ดังนี้คือ

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
2. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ
3. กำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น และพิจารณาความเหมาะสมกับท้องถิ่น
4. ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตรแม่บท และดำเนินการปรับ/ขยายให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

5. ดำเนินการจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู และสื่อ
6. ดำเนินการทดลองใช้ ติดตามผล และประเมินผล
7. ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับท้องถิ่น
8. นำไปใช้ในเขตติดตามผล

ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นนั้นสามารถดำเนินการได้ 3 ระดับ คือ ระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด และระดับโรงเรียน ซึ่ง สจ. อูทรานนท์ (2527) ได้เสนอแนวทางโดยสรุปไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับเขตการศึกษานั้นเหมาะสมกับหลักสูตรมัธยมศึกษา การพัฒนาหลักสูตรระดับจังหวัดเหมาะสมกับหลักสูตรประถมศึกษา เพราะแต่ละจังหวัดมีโรงเรียนจำนวนมาก และมีหน่วยงานรับผิดชอบ ย่อมสะดวกในการดำเนินงานภายในจังหวัดของตน ส่วนการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนเป็นการปรับขยายหลักสูตรก่อนนำไปใช้สอนจริงในห้องเรียน เป็นการสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น มีความคล่องตัวและประสพผลสำเร็จมากที่สุด ส่วน ศ.ค.ศ. (2535) ได้กล่าวถึงการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้นสามารถทำได้โดยการปรับแผนการสอนสื่อการเรียน เนื้อหาวิชาและวิธีสอนของครู ซึ่งสามารถทำได้ดังนี้

1. การปรับ หมายถึง การปรับเนื้อหาสาระหรือมวลประสบการณ์ในหลักสูตรแกนกลางให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น
2. การขยาย หมายถึง เนื้อหาใดที่ในท้องถิ่นรู้จักกันดีแล้วก็ควรรีบบุคคลผู้เรียนได้เรียนลึกลงไปอีก
3. การเพิ่ม หมายถึง เนื้อหาบางเนื้อหา เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่ควรเรียนรู้ แต่คนในท้องถิ่นอื่นไม่จำเป็นต้องเรียนรู้

นอกจากนี้ สัจด์ อุทรานันท์ (2527) ยังได้เสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า สามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น ในการปรับหลักสูตรในบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ในสภาพการณ์เช่นนี้ครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นโดยตรง
2. การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง ซึ่งครูระดับประถมศึกษาอาจดำเนินการสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลางได้ด้วย

ในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนี้ กรมวิชาการได้ให้แนวปฏิบัติไว้หลายลักษณะดังนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2535)

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมที่เหมาะสมกับสภาพและความเป็นไปของท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตร โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหัวข้อ/เนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่หลักสูตรกำหนดไว้
2. ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่หลักสูตรกำหนดไว้
3. เลือกใช้ ปรับปรุง เพิ่มเติมหรือตัดทอนเนื้อหาในสื่อต่าง ๆ หรือจัดทำสื่อขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
4. จัดทำเนื้อหาวิชา หรือรายวิชาชั้นใหม่ ให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา
ทั้งเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่ทำขึ้นใหม่จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อน เนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตร
5. จัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสือแบบฝึกหัด และคู่มือการเรียนการสอน ฯลฯ ขึ้นใหม่ ให้มีรายละเอียดเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น และหัวข้อเนื้อหาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามลักษณะที่ 1-3 เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วท้องถิ่นสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้โดยความเห็นชอบของหัวหน้าสถานศึกษา ส่วนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามลักษณะที่ 4 และ 5 เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วต้องเสนอขออนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อนจึงจะนำไปใช้ได้

กล่าวโดยสรุปแล้วแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถทำได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม
2. การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชา
3. การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว
4. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่
5. การจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่
6. การจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือการเรียนการสอน หนังสือแบบฝึกหัด ฯลฯ ขึ้นใหม่

ซึ่งลักษณะการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการดำเนินงานส่วนหนึ่งเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดทำตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองในท้องถิ่น ในด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสามารถพัฒนาชีวิต พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่นได้ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรม

วิชาการจึงได้กำหนดแนวปฏิบัติสำหรับให้โรงเรียนปฏิบัติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น โดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม

การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เป็นการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นวิธีหนึ่ง เป็นการทำให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพและความเป็นไปได้ของท้องถิ่น ทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นลักษณะนี้จะไม่ตัด หรือเปลี่ยนแปลงจุดประสงค์คำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา และคาบเวลาเรียน ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

ขั้นตอนการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ศึกษาผลที่ได้จากการวิเคราะห์ เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดและแนวทางแก้ไข
2. ศึกษาหลักสูตรแม่บท แล้วกำหนดโครงสร้างเนื้อหาที่จะสอน
3. จัดทำแผนการสอนโดยให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นกระบวนการ และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

2. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา

การปรับรายละเอียดเนื้อหา ได้แก่ การเพิ่ม ลด ปรับ รายละเอียดเนื้อหา/หัวข้อ จากคำอธิบาย ของกลุ่มประสบการณ์หรือคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงประการใด

ขั้นตอนการปรับรายละเอียดเนื้อหาหลักสูตร

1. ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรแม่บท
2. กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะลด/เพิ่ม หรือปรับ จากประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์

3. นำรายละเอียดที่ได้จากข้อ 2 ไปปรับเข้าในโครงสร้างขอบข่ายของเนื้อหาที่เพิ่ม/ลด หรือปรับนั้น

4. พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เพิ่ม/ลด หรือปรับนั้น

3. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรโดยการเลือกใช้ ปรับปรุง เพิ่มเติมสื่อที่มีอยู่แล้ว

โรงเรียนหรือท้องถิ่นควรดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์หลักสูตร โดยวิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชา และคาบเวลาเรียน ที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรว่า รายวิชานั้นมีลักษณะสำคัญอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ เจตคติ และค่านิยมอย่างไร มีขอบเขตเนื้อหาเพียงใด และมีคาบเวลาเรียนเท่าไร เพื่อจะได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 2 สืบหาสื่อ เอกสารหนังสือ สำนวนรวบรวมสื่อ เอกสารหรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ และคำอธิบายรายวิชาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายหนังสือ ห้องสมุด ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์สื่อ เอกสารหรือหนังสือ วิเคราะห์สื่อ เอกสารหรือหนังสือที่สืบหาได้ตามขั้นตอนที่ 2 เพื่อพิจารณาว่าจะสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้หรือไม่เพียงใด โดยใช้หลักเกณฑ์ต่อไปนี้

การสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร

- มีเนื้อหาตามที่ปรากฏในคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา
- ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ
- ส่งเสริมการพัฒนาเจตคติ และค่านิยม
- ส่งเสริมการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ความเหมาะสมกับเนื้อหา

- ถูกต้องตามหลักวิชา
- ไม่ลำเอียง
- เหมาะสมกับเวลาเรียน
- ยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น

ความเหมาะสมในการเสนอเนื้อหา

- เรียงลำดับเนื้อหาดีไม่สับสน
- อธิบายความชัดเจน เข้าใจง่าย
- ใช้ตัวอย่างประกอบช่วยความเข้าใจได้ดี
- ใช้ภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ ฯลฯ เพื่อช่วยความเข้าใจอย่างเหมาะสม

การใช้ภาษา

- ถูกต้องตามหลักภาษา
- กระชับรัด ไม่เยิ่นเย้อ หรือวากวน
- ใช้ศัพท์และประโยคไม่ซับซ้อน เหมาะกับระดับชั้น

กิจกรรมเสนอแนะ

- มีคำถามหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้รู้จักคิด วิเคราะห์ วิจัย
- มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ฝึกปฏิบัติ
- มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียน นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดทำสื่อการเรียนขึ้นมาใหม่
- สื่อการเรียนที่โรงเรียนหรือท้องถิ่นสามารถจะพัฒนาขึ้นมาใหม่ได้แก่

หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอนรายวิชาใด รายวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ มีเนื้อหาตรงที่ระบุไว้ในรายวิชานั้น ๆ อาจจะมีลักษณะเป็นเล่มหรือเป็นชุดก็ได้

แบบฝึกหัด หมายถึง สื่อที่จะใช้สำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน

หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องก็ได้ สำหรับให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง หนังสือเสริมประสบการณ์แยกเป็น 4 ประเภทคือ

1. หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่กำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตร นอกเหนือจากหนังสือเรียน สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่าเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับหนังสือ เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร

2. หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาอิงหลักสูตร ซึ่งมีความเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของนักเรียน สำหรับให้ศึกษาหาความรู้ เพิ่มเติมด้วยตนเอง

3. หนังสืออุเทศ เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้า อ้างอิง เกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยมีการเรียนเป็นเชิงวิชาการ

4. หนังสือเสริมการอ่าน เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทั่ว ๆ ไปไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติและมีสาระประโยชน์ มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการอ่านและมีนิสัยรักการอ่าน

คู่มือครู หมายถึง เอกสารแนะนำครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

คู่มือการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารหรือหนังสือสำหรับครู และนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ในการจัดทำสื่อการเรียนไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด โรงเรียน ท้องถิ่นควร
ดำเนินการดังนี้

1. ^๕ขั้นเตรียมการ

- วิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร
- วิเคราะห์ขอบเขตของเนื้อหาสาระ
- พิจารณาคาบเวลาเรียน
- วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียน

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้างต้น จะเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานในขั้นต่อไป

2. ^๕ขั้นวางแผน

- กำหนดจุดประสงค์ของสื่อ
- กำหนดขอบเขต/หัวข้อของเนื้อหาสาระ
- ทำเค้าโครงสร้างของสื่อ
- กำหนดแนวทางการเสนอเนื้อหาสาระ
- เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูลที่จะต้องใช้ในการยกร่างต้นฉบับ

3. ^๕ขั้นยกร่างต้นฉบับสื่อ

- ลงมือเขียนต้นฉบับครั้งที่ 1
- ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 1 และปรับปรุง
- ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 2 และปรับปรุง

4. ^๕ขั้นทดลองใช้ต้นฉบับ

- ทดลองใช้ต้นฉบับกับตัวแทนผู้เรียน 1 คน หรือหลายคน แล้วปรับปรุง
- ทดลองใช้ต้นฉบับกลุ่มตัวแทนผู้เรียนตามสภาพการเรียนการสอน แล้วปรับปรุง
- จัดทำต้นฉบับสมบูรณ์

เกณฑ์การพิจารณาจัดทำสื่อการเรียน

ในการทำสื่อการเรียนท้องถิ่นควรรู้ใช้เกณฑ์ต่อไปนี้ ประกอบการพิจารณาในการจัดทำคือ

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา
2. ถูกต้องตามหลักวิชาและมีเนื้อหาเป็นปัจจุบัน
3. เสนอเนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้
4. เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน
5. เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น
6. เนื้อหาไม่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดี และไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ
7. เนื้อหาสอดคล้องกับลักษณะของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น
8. ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน สละสลวย เป็นแบบอย่างได้
9. ความเหมาะสมของภาพประกอบ แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ

5. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชั้นใหม่

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่ หลังจากที่ได้ศึกษาแล้ว พบว่า สิ่งที่จะควรมีการพัฒนานั้น ไม่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาวิชา หรือรายวิชาของกลุ่มประสบการณ์ หรือกลุ่มวิชาใด ในเอกสารหลักสูตรแม่บท

ในการพัฒนาหลักสูตร โครงการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชั้นใหม่มีขั้นตอนการจัดทำดังนี้

1. ศึกษาจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ และโครงสร้างของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์จากหลักสูตรแม่บท เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำ
2. ศึกษาผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็น ของการจัดการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา

3. กำหนดจุดประสงค์และเนื้อหารายวิชา/รายวิชา โดย

3.1 วิเคราะห์จากปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ สิ่งที่ต้องการให้รัฐพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดและเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)

3.2 จุดประสงค์ที่ต้องบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อเรียนจบรายวิชานั้น ไม่ใช้การคำนวณหรือกิจกรรม

4. กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จุดประสงค์ ซึ่งระบุถึงหลักของจุดประสงค์รายวิชา ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการฝึก) เนื้อหาที่กำหนดจะต้อง

4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา

4.2 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ

4.3 เหมาะสมกับวัย และพินความรู้ของผู้เรียน

4.4 เหมาะสมกับคาบเวลา

4.5 ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลัก

ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

5. กำหนดคาบเวลาเรียน เนื้อหาวิชา/รายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่จะต้องกำหนดคาบเวลา คาบเงื่อนไข ดังนี้

ระดับประถมศึกษา ถ้าเป็นเนื้อหากลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ กำหนดการคาบเวลาเรียนไว้ไม่เกิน 50 คาบ/งาน ส่วนกลุ่มประสบการณ์พิเศษนั้น ให้กำหนดคาบเวลาได้ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่จัดทำแต่ไม่เกิน 600 คาบ/ปี

6. เขียนคำอธิบายรายวิชา ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยให้ระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชา

7. จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบการจัดทำเนื้อหาวิชา หรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ รายละเอียดเนื้อหาประกอบด้วย

- 7.1 เหตุผลความจำเป็น
- 7.2 จุดประสงค์ (ของเนื้อหาวิชา/รายวิชาที่จัดทำ)
- 7.3 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 7.4 สื่อการเรียนการสอน
- 7.5 แนวการจัดประเมินผล

8. ในการเสนอขออนุมัติให้ท้องถิ่นส่งเอกสารข้อ 6-7 ให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติแล้ว จึงนำรายวิชาดังกล่าวมาเปิดสอนในโรงเรียน

สำหรับเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณาอนุมัติ รายวิชาที่ท้องถิ่นจัดทำจะประกอบด้วย เกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. สอดคล้องและสอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตรแม่บท
2. เป็นกลุ่มหนึ่งของโครงสร้างความรู้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์หรือกลุ่มวิชาตามที่โครงสร้างหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ กำหนดไว้
3. สอดคล้องและสนองต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง
4. มีความสมบูรณ์และความพร้อม พอเพียงที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบ
5. เป็นผลผลิตจากการนำข้อมูลในระดับท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนการสอนทั้งในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเทคนิควิธีสอน
6. ไม่เป็นรายวิชา/เนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนกับรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่มีในหลักสูตรแม่บท

7. ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวโดยตรงหรือพาดพิงในลักษณะที่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดกับหลักศีลธรรม อันดี และไม่กระทบกระเทือนกับความมั่นคงของประเทศ

8. มีรูปแบบ และวิธีการเขียนสอดคล้องและเป็นไปตามหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการ

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามแนวปฏิบัติของกรมวิชาการ ซึ่งมีหลายลักษณะแต่ การที่จะดำเนินการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักการของการจัดการศึกษาที่มุ่ง ให้การศึกษาที่จัดสามารถตอบสนองสภาพและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นให้มากที่สุด ดังนั้นการดำเนินการตามแนวปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามลักษณะการดำเนินงาน ต่าง ๆ จะให้ได้ผลแล้วโรงเรียนจึงควรมีการวางแผนเพื่อจะช่วยให้สามารถมองเห็นภาพ ของงานตลอดแนวตั้งแต่เริ่มต้นจนแล้วเสร็จ เห็นคุณประโยชน์และความสำเร็จของงาน ซึ่งการ วางแผนควรประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญดังนี้คือ

1. การศึกษาแนวโน้มการพัฒนา เป็นการศึกษาสภาพของสังคมว่ามีแนวโน้มของ การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไปในทางทิศใด เพื่อจะทำให้ทราบโอกาสหรือความเป็นไปได้ของการที่ โรงเรียนร่วมมือพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแนวโน้มของการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น
2. ศึกษาความต้องการของชุมชน เป็นการศึกษาหรือสำรวจความต้องการของชุมชน ที่โรงเรียนตั้งอยู่ เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน ว่ามีความต้องการในเรื่องไหน อย่างไร และมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลที่โรงเรียนจะนำมาใช้กำหนดเป็นแนวทางในการตอบสนองความต้องการของชุมชน
3. ศึกษาแนววิธีดำเนินการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีอิทธิพล ต่อโรงเรียน ทำให้โรงเรียนต้องทำไปในทิศทางใด อย่างไร และมากน้อยเพียงใด
4. ศึกษาศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาถึงจุดเด่นจุดด้อยของโรงเรียน จะ ช่วยให้โรงเรียนสามารถตัดสินใจว่าควรจะเลือกวิธีการปฏิบัติอย่างไรในการพัฒนาจึงจะประสบ ผลสำเร็จ

5. นำข้อมูลการศึกษาทั้งหมดมาคิดอย่างเป็นระบบ จัดวางเป็นภาพงานให้ครบถ้วน

ตลอดแนว

ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการวางแผนที่ดีที่สุด โดยใช้หลักการ ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ใช้วิธีการระดมสมองจากผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ทำ เพื่อร่วมมือกันดำเนินงานจนประสบผลสำเร็จ

มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การที่จะพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ด้วยวิธีการใดนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งที่อยู่ในโรงเรียน และภายนอกโรงเรียน ซึ่งสุมิตร คุพานกร (2520) ได้กล่าวว่า บุคคลากรในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นควรประกอบด้วย วิทยากรที่มีความรู้ทางด้านพัฒนาหลักสูตร ศึกษานิเทศก์เขต และจังหวัด ครูใหญ่ ครูหัวหน้าหมวด และอาจารย์จากวิทยาลัยครูใกล้เคียง นอกจากนี้ รัตนะ บัวสนธ์ (2531) ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่าองค์ประกอบด้วย

1. คณะผู้จัดทำหลักสูตร บุคคลสำคัญสำหรับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่

1.1 ครูผู้เชี่ยวชาญการสอนและ/ หรือมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทเป็นอย่างดี อันได้แก่ ครูวิชาการโรงเรียน หรือครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน

1.2 ศึกษานิเทศก์ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ประจำสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ หรือจังหวัด

1.3 วิทยากรท้องถิ่น หรือประชาชนผู้มีความรู้ ซึ่งเป็นมันสมองในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

1.4 ผู้บริหารการศึกษาในสถาบันการศึกษาท้องถิ่น

2. ข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตร ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาหลักสูตรแม่บท สภาพสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น พื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพผู้เรียนความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรประกอบด้วยบุคลากร 2 ฝ่าย คือ

1. บุคลากรภายในโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้บริหาร นักเรียน
2. บุคลากรภายนอกโรงเรียน ได้แก่
 - 2.1 นักวิชาการ ได้แก่ คณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญ แต่ละสาขา อาจารย์จากวิทยาลัยครู หรือมหาวิทยาลัย
 - 2.2 ตัวแทนประชากรในสังคม ได้แก่ ผู้ประสบความสำเร็จในแต่ละสาขาอาชีพรวมทั้งผู้สนใจ
 - 2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

บุคลากรภายในโรงเรียนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นได้แก่ ครูผู้สอน เพราะ เป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้โดยตรงซึ่งบนสื่อ พกพาวัน (อ้างถึงในอุตสาห์ พาสกุล, 2531) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในฐานะผู้สร้างหลักสูตรไว้ว่า มีความจำเป็นอย่างมาก ที่ครูผู้สอนจะต้องมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรในลักษณะให้ความร่วมมือที่จะตอบแบบสอบถาม สัมภาษณ์ หรือวิจัยงานอันเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้อยู่หาโอกาสเข้าร่วมประชุมสัมมนา หรือเข้าสังเกตการณ์เกี่ยวกับเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยสม่ำเสมอ และศึกษานันทิกความคิดเห็นหรือกล้าแสดงออกในด้านความคิดเห็นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตรตามแต่โอกาสจะอำนวยหรือมีการทดลองและใช้หลักสูตรกันอย่างจริงจังพร้อมกับศึกษาหาจุดอ่อน จุดดี เค้นของหลักสูตรไว้สม่ำเสมอ และควรเสนอปัญหาความคิดเห็นในเรื่องจุดอ่อนของหลักสูตรไปยัง เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรแก้ไขในโอกาสต่อไป

ในฐานะที่ครูเป็นผู้สร้างหลักสูตร มิได้หมายความว่า ครูจะต้องไปทำการสร้างหลักสูตรเองก็หาไม่ ครูมีบทบาทที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสอนเด็กแต่ละวัน สภาพห้องเรียนในชั้นบทที่จะสามารถจัดสิ่งใดให้กับผู้เรียนได้เหมาะสมหรือไม่ นับว่าเป็นประโยชน์เป็นแนวคิดในการสร้างหลักสูตร การพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรได้เหมาะสมยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้การให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น เสนอแนะการแก้ปัญหา จึงถือได้ว่าครูมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรเช่นกัน และการที่ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพห้องเรียนนั้น ครู ก็ควรจะได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน ควรจะมีการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรนี้ให้กว้างขวาง โดยเฉพาะแก่ครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้โดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันผู้ที่ให้ความสนใจเรื่องการพัฒนาหลักสูตรจะมีแต่เฉพาะนักการศึกษา และผู้ที่รับผิดชอบงานการพัฒนาหลักสูตรโดยตรงเท่านั้น จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ได้มีผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการวิเคราะห์และตัดแปลงเนื้อหาในหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น และการศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ของหน่วยงานทางการศึกษาดังต่อไปนี้ คือ

1. การวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์และตัดแปลงเนื้อหาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้แก่

চার্জ শুথ (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยส่งแบบสอบถามความ

คิดเห็นของครูที่มีต่อ เนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่ชั้น ป. 1-4 กลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ครูที่ทำการสอน ชั้น ป. 1-2 ในโรงเรียนทดลองหลักสูตรของกรมวิชาการ จำนวน 90 คน

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้น ป. 1-4 ใน หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น มากและสามารถนำไปใช้ได้ทันที กล่าวคือ ในภาคเหนือ ได้แก่ เรื่องชีวิตในบ้าน ชุมชนของเรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ตัวเรา พืช สัตว์ ชีวิตในบ้าน โรงเรียนของเรา ชุมชนของเรา ข้าว เหตุการณ์และวันสำคัญ ภาคใต้ ได้แก่ เรื่องพืช สัตว์ โรงเรียนของเรา ชุมชนของเรา แสง การถนอมอาหาร ข้าว เหตุการณ์และวันสำคัญ ภาคกลาง ได้แก่ เรื่องชีวิตในบ้าน โรงเรียนของเรา ชุมชนของเรา ประเภทและลักษณะอาชีพของคนไทย

ส่วนเนื้อหาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพและความ ต้องการของท้องถิ่น ต้องปรับปรุงอย่างมากก่อนนำไปใช้ กล่าวคือ ภาคเหนือ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชชาติไทยของเรา ความร้อน แสง เสียง แรง จักรวาลและอากาศ ภาคใต้ ได้แก่ เรื่องสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชชาติไทยของเรา ความร้อน แสง ภาคกลาง ได้แก่ เรื่องสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ ข้าว เหตุการณ์ และวันสำคัญ

และผลการวิจัยยังพบว่า เนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพและ ความต้องการของท้องถิ่นไม่เท่ากัน และครูส่วนใหญ่ทุกภาคมีความเห็นว่าจะต้องปรับปรุงแก้ไข เนื้อหาหลักสูตรบ้าง ก่อนนำไปใช้ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

อรุณ บุญสวัสดิ์ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความเป็นไปได้ในการดัดแปลง หลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ โดยสอบถามกลุ่มประชากร 5 กลุ่ม คือ ครู นักการศึกษา นักเรียน หัวหน้าส่วนราชการ ประจำจังหวัด และอำเภอ และผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ ผลการวิจัย ในด้านเนื้อหาของ หลักสูตรประถมศึกษาที่จะปรับให้สอดคล้องกับท้องถิ่น พบว่า กลุ่มทักษะ คณิตศาสตร์ ได้แก่

เรื่อง มาตราชั่ง ตวง วัด และโทษปัญหา กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้แก่ เรื่อง อาหารและโภชนาการ สุขภาพและพลานามัย การสาธารณสุข ประชากรศึกษา การใช้บริการ และการสื่อสาร ความเป็นธรรมในการทำงาน ประวัติดของชุมชน การสงวนรักษาทรัพยากร ธรรมชาติ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ได้แก่ เรื่อง ประเพณีทั่วไป ศิลปะของเชียงใหม่ และ ค่านิยมที่ควรรักษา กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ได้แก่ เรื่อง การปรับปรุงการทำงาน การปรับปรุงที่ดิน การทำสวน การทำไร่ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว ด้านการ เกษตร การเลี้ยงสัตว์ การสำรวจสภาพท้องถิ่น การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช อุตสาหกรรม ในครอบครัว งานปั้น และงานเสื่อผ้า

2. การวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับ สภาพของท้องถิ่น ได้แก่

อุตสาหกรรม พาสกุล (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูประถมศึกษา เกี่ยวกับการปรับหลักสูตรประถมศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในจังหวัดของแก่น โดยได้ส่งแบบสอบถาม สอบถามกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ ครูผู้สอนจำนวน 385 คน และสัมภาษณ์ ศึกษาในเทศก์อำเภอที่ทำหน้าที่คณะกรรมการปรับหลักสูตร จำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีบทบาทน้อยมากในการมีส่วนร่วมในการปรับหลักสูตร ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เมื่อจำแนกตามรายกลุ่มประสบการณ์ ในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น พบว่า กลุ่ม ทักษะ (ภาษาไทย) เนื้อหาส่วนใหญ่นำมาปรับใช้ได้ระดับน้อยมาก กลุ่มสร้างเสริมประสบ- การณ์ชีวิต เนื้อหาส่วนใหญ่นำมาปรับใช้ได้ในระดับน้อยมาก เช่นเดียวกับกลุ่มทักษะ (ภาษา ไทย) แต่มีบางเรื่องที่ปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ดีมาก คือ การทำความสะอาด ร่างกาย ส่วนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ด้านอาชีพในท้องถิ่น เนื้อหาสาระส่วนใหญ่ปรับใช้ได้ในระดับดีมาก

3. การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับ ความ ต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงานทางการศึกษา ได้แก่

ศิริชัย อนันตผล (2534) ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหา การพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ฝ่ายนิเทศงานปฏิบัติการสอน ผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอนมัธยมศึกษาตอนต้น และครูผู้สอนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาหลักสูตรแม่บท ได้รับ การแนะนำจากศึกษานิเทศก์ และโรงเรียน โดยศึกษาจาก เอกสารหลักสูตร และในการศึกษา สํารวจ ข้อมูลท้องถิ่นในการดำเนินงานได้ศึกษาจาก เอกสารและการสัมภาษณ์ ส่วนการวิเคราะห์ข้อสนเทศการศึกษา ครูมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เกี่ยวกับนักเรียน ในด้านการพิจารณาหลักสูตร/ รายวิชา ตามลักษณะต่าง ๆ มีการเสนอแนะและสนับสนุนให้ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ปรับหรือเพิ่มเติม รายละเอียดเนื้อหา เลือกใช้ ปรับปรุง เพิ่มเติม สิ่งที่มีอยู่แล้ว และการจัดทำสื่อการเรียน ขึ้นมาใหม่ ทุกลักษณะมีการดำเนินการ ยกเว้นการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาขึ้นใหม่ ปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่พบ ส่วนใหญ่ขาดเอกสารที่เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และยังขาดวิทยากรให้คำแนะนำ

วราภรณ์ บางเลี้ยง (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการพัฒนา หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด 73 จังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ 286 แห่ง และโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 400 โรงเรียน และใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร ทุกหน่วยงาน มีการดำเนินงานด้านการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร เพื่อนำไปใช้มากกว่าการศึกษา และวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น มีการดำเนินงานในลักษณะของการถ่ายทอดความรู้จาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ลงไปตามลำดับจนถึงระดับโรงเรียน ส่วน

กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ สามารถปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นส่วนใหญ่ สำหรับปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ ได้แก่ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรของบุคลากรที่เกี่ยวข้องและแหล่งความรู้

เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาส (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งในการดำเนินการวิจัยได้ใช้แบบสอบถามผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่ม/หมวดวิชา ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสนับสนุนส่งเสริมโดยการกำหนดนโยบาย จัดเตรียมบุคลากร จัดเตรียมสถานที่จัดเตรียมงบประมาณ จัดทำข้อมูลพื้นฐาน มีการประชาสัมพันธ์ จัดหาวัสดุหลักสูตรและแนะนำให้ครูใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ตลอดจนจัดให้มีการนิเทศติดตามผลและประเมินผลการเรียนการสอนโดยหัวหน้ากลุ่ม/หมวดวิชา ปัญหาที่พบในการสนับสนุนส่งเสริมส่วนใหญ่โรงเรียนขาดความพร้อมด้านบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณไม่เพียงพอ และครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดเก็บข้อมูล

ในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โรงเรียนส่วนใหญ่ส่งเสริมและดำเนินการโดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับหรือเพิ่มเติมเนื้อหา ปรับสื่อ จัดทำสื่อขึ้นใหม่ ๆ ทุกลักษณะมีการดำเนินการ ยกเว้นการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาใหม่ ปัญหาส่วนใหญ่ในการดำเนินการพบว่า โรงเรียนขาดแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ ขาดผู้แนะนำแนวทางขาดเอกสารค้นคว้า และครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น